

Specifické skupiny ohrožené domácím a sexuálním násilím

Mgr. Petra Vláčelová

23. 11. 2016

- Senioři
- Zdravotně postižení
- Muži
- Gay a lesbické páry
- Menšiny a migranti

- Nízká informovanost, horší absorpce informací
- Izolace / snížení sociálních kontaktů
- Závislost na systému / blízkých

- **partnerské násilí (manželé, druh x družka)**
- **transgenerační násilí (děti, vnoučata)**
- **násilí mezi sourozenci**

- WHO uvádí, že 4—6 % seniorů se setkalo s některou z forem domácího násilí.
- Podle průzkumu provedeného v USA bylo v roce 2006 36 % ošetřujícího personálu svědky nejméně jednoho případu fyzického násilí na starších pacientech, 10 % přiznalo, že se takového násilí nejméně jednou sami dopustili, celých 40 % ošetřovatelů pak doznalo, že se dopustili psychického násilí.

Zdroj: Výzkumu Institutu pro kriminologii a soc. prevenci o násilí na seniorech, 2009.

- **psychické** – 20,8 % (rodina) a 6,8 % (terénní pečovatelé) – (vulgarity, urážení, soustavné ponižování...)
- **fyzické** – 13 % a 22 % (facka, prudké strčení, pohlavky, silné držení...)
- **ekonomické** – 6,8 % (vyžadování finančních prostředků pod pohružkou)

- **psychické** – citové vydírání a týrání
- **sociální** – odepírání sociálních kontaktů
- **sexuální**
- **ekonomické** – převody majetku, disponování s důchodem
- **fyzické** – bití, omezování pohybu, netlumení bolesti
- **zanedbávání**

- **aktivní** – záměrné neposkytování pomoci a odpírání péče – jídlo, pití, léky
- **pasivní** – opomíjení potřeb seniora

Specifické znaky násilí na seniorech

- Zdravotní handicap (poruchy motoriky, kognitivních a komunikačních funkcí apod.)
- Nízká informovanost
- Větší sociální izolovanost
- Zvýšená latence násilí
- Možnost získání příspěvku na péči
- Závislost na násilné osobě – obava z bezmocnosti
- Pachatel je příbuzný

- Znalost běžných návyků seniorů v rámci komunity (procházky, nákupy, lékař).
- Vnímat, že jsme společnost, kde k těmto případům dochází.
- Informovat kompetentní orgány a instituce.
- Vytvářet zachytnou síť pomáhajících profesí.

- Právní nástroje ochrany před DN jsou účinné v případě, že senior je schopen samostatného fungování bez závislosti na rodinném pečovateli (pachateli).
- Užší místa jsou pouze v případě závislosti seniora na rodině.
- Nutné nahradit pečovatele.
- Špatně prokazatelné institucionální týrání (inspekce soc. služeb).

- Zvyšování informovanosti cílové skupiny
- Důsledná kontrola kvality péče při přidělování příspěvků na péči
- Sociální síť spočívající v existenci:
 - poradenských zařízení
 - informovaných poskytovatelů služeb pracujících se seniory
 - azylových a krizových lůžek pro seniory
- Senior Linka (Život90), Zlatá linka seniorů (Elpida)

- Dle amerického výzkumu dochází k domácímu násilí asi v 5 % případech zdravotně postižených.
- Vztah pachatele a oběti. Pachatel domácího násilí je ve 37 % současný nebo minulý manžel/ka, v 15 % rodič, v 10 % sociální pracovník, ošetřovatel, v 10 % jiná osoba.

- zanedbávání druhou osobou (nedostatek výživy, kvalitní stravy, tekutin, péče o zevnějšek)
- vlastní zanedbání (kdy je postižený nechán zcela bez péče)

- Obdobné jako u seniorů.
- Neschopnost porozumět situaci, neschopnost vyjádřit přání a pocity v případech mentálně retardovaných.
- Obava ze zhoršení situace v případě řešení násilí (změna pečovatele, místa pečovatele, život v ústavu).

- Nutné vytvořit velmi přesný a citlivý způsob diagnostiky násilí u těchto osob zaměřený kromě citlivých otázek i na emocionální, kognitivní a fyzické projevy týrání.
- Vzdělávání těch pracovníků, kteří mimo pečovatele přicházejí s postiženým do styku.
- Orfeus o. s. (středisko komplexních služeb osobám se zdravotním postižením a seniorům; Praha, Příbram, Liberec).

- Neexistuje studie o výskytu DN v romské komunitě, která by jeho výskyt dokladovala ve zvýšené míře než v běžné populaci.
- Specifické vnímání Romů tkví ve špatné prostupnosti komunity, izolaci, kultuře chudoby a přetrvávajícímu tradičnímu uspořádání.

- Kulturní odlišnosti
 - tradiční (symbolické) postavení mužů a žen (oddělené sezení), tradiční role (rozhodování x péče o rodinu), vliv nejstarší ženy rodiny
 - komunitní způsob života
- Sociální charakteristiky
 - sociální vyloučenost (nezaměstnanost, nízká vzdělanost, chudoba) → přeplněné domácnosti, množství neorganizovaného času, napětí

- Psychické
 - ponižování (zdůrazňování podřízenosti ženy),
 - nároky na „ženství“ (vzhled, chování, péče o děti, domácnost na úkor vlastního volného času, zájmů apod.)
- Omezování osobní svobody
 - domácí otroctví (pořádek, jídlo)
 - vynucování sexu, zákaz antikoncepce, potratu
 - bránění případné emancipaci (volný čas, zaměstnání, seberealizace atd.)

- Partner
- Příslušníci širší rodiny – status „nevěsty“, zvláště dokud nemá děti (tchán, tchýně, sestry partnera, švagrové), teprve s věkem roste vážnost ženy

- Uzavřenost komunity
- Nedůvěra v instituce
- Silná sociální kontrola
- Nízká vzdělanost, negramotnost
- Neinformovanost
- Stereotypy většinové společnosti
- Zavržení komunitou

- V ČR prozatím nepředstavuje výrazný problém, nicméně zkušenost zemí jako Německo, Belgie, Francie ukazují, že některé uzavřené komunity migrantů vytvářejí problémy s DN.
- V ČR lze identifikovat problémy s DN v prostředí azylových zařízení.
- V USA popsáno násilí ze strany institucí.

- **Vietnamská komunita** (status ženy, tradice, patriarchální rodiny, postoj k rozvodu – sebeobětování)
- **Migranti ze zemí bývalého Sovětského svazu** (patriarchální rodiny, násilí jako norma)
- **Muslimská komunita** (tradiční model rodiny, nábožensko–právní normy, závislost ženy)
- a další menšiny

- Tradiční hodnoty (role mužů a žen, odlišné vnímání násilí)
- Ztráta identity (spíše asimilační politiky)
- Sociální vyloučení (jazyková bariéra, právní vakuum atd.)

- Strategie řešení DN jsou odlišné
- Zohlednění tradic, nedůvěra k úřadům, nedostatek informací o právním řádu a vlastních právech, jazyková bariéra, obava ze ztráty legálního pobytu, izolace, **prožité trauma**.
- Objektivní x subjektivní překážky
- Interdisciplinární spolupráce (součinnost PČR, cizinecké policie, neziskového sektoru, OSPODu, obecních úřadů, právní pomoci, Úřadu pro mezinárodně právní ochranu

- Život v azylových zařízeních s sebou nese ztrátu tradičních rolí a pro rodinný život může být destruktivní.
- Tradiční role ženy se příliš nemění (péče o rodinu a domácnost).
- Zaniká pozice muže jako živitele a může při pobytu v uprchlickém táboře vyvolat potřebu svou roli v rodině upevňovat jinými prostředky a může dojít k volbě prostředku mocenských a fyzických.

- Zaznamenáno v USA
 - Nejedná se o projev DN, ale spíše šikanu či zneužívání
 - Pachateli policisté či imigrační úředníci
 - Zneužívají mocenského postavení, které mají vůči imigrantkám
- > sekundární viktimizace

- Ještě více skryto než u jiných skupin
- Prakticky nezachyceno v statistikách a výzkumech (zejména v České republice)
- Dle výzkumu z USA (2006) je výskyt DN někde kolem 11–12 %

- Marginalizace (téma se odsouvá, tabu)
- Homofobie
- Heterosexismus (heterosexualita jako jediná „správná“ sexuální orientace)

- Muži popírají častěji roli oběti, nevnímají se jako oběť, minimálně využívají policejní strategie řešení
- Stud a strach ze zveřejnění
- Častěji psychická forma DN – intimní terorismus
- Není většinou přítomen kruh násilí
- Motivací žen bývá frustrace, že muž nenaplnil očekávanou maskulinní roli
- Výzkumy ukazují, že agrese žen a dívek stoupá
- Pravděpodobnost týraného muže se zvyšuje s věkem – senioři
- Téměř nezachyceno výzkumy a statistikami – výskyt se odhaduje kolem 4–5 %, zahraniční studie udávají i 20 %
- Selektivní nepozornost medií vůči DN

- Ridington, 1989 in Margaret Nosek and Carol Howland: In Brief: Abuse and Women with Disabilities, Applied Research Forum , National Electronic Network on Violence Against Women, 2/10/1998.
- Sharma Anita, Healing the Wounds of Domestic Abuse, Improving the Effectiveness of Feminist Therapeutic Interventions With Imigrant and Racially Visible Women Who Have Been Abused, Violence Against Women, Sage Publications 2001
- Lhoťan Lukáš: Rozmanitostí proti předsudkům, Praha 2012.
- Venglářová Martina: Zdravotně postižený jako oběť domácího násilí. Sborník materiálu z celostátní konference organizované o. s. Orfeus. Hradec Králové, Praha 2005.
- Závěrečná zpráva výzkumného projektu RM 01 / 15 / 04 MZV CR Popis jednotlivých forem domácího násilí, analýza jejich příčin, prevence, České Budějovice 2005.
- Závěrečná doporučení Výboru pro odstranění diskriminace žen: Česká republika. 25. srpen 2006, New York.
- Statistika občanského sdružení Život 90, www.zivot90.cz
- www.nasilinamuzich.cz
- www.orfeus-cr.cz